

کاهش خطر، منفعت سوم حاصل از حذف بازار وام است. با افزایش تقاضا برای سرمایه گذاری، عرضه کل در اقتصاد ازدیاد می یابد. به همراه آن سطح اشتغال نیروی کار و سایر عوامل تولید بالا می رود. درآمد صاحبان عوامل تولید نه فقط افزایش یافته بلکه توزیع مجدد درآمد از ربا به سود در وهله اول حاصل می شود. در وهله دوم، یعنی پس از گسترش فعالیتهای تولیدی و خدماتی که ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد می کنند، تقاضای عرضه کنندگان وجوه برای مشارکت با مدیران مبتکر، باتجربه و خوش سابقه بالا می رود. هزینه فرصت سرمایه انسانی، یعنی ارزش اسعدهای خلاق و دارای ابداع و ابتکار بالا رفته و توزیع مجدد درآمد از سرمایه جسمانی و نقدی به سمت سرمایه انسانی صورت می پذیرد.

در پی فرآیند فوق، رقابت میان مدیران و کارگزاران زیاد شده و کارآئی فعالیتهای تولیدی بالا می رود. مبادله اطلاعات میان شرکاء به منظور جذب سرمایه های نقدی و انسانی یکدیگر افزایش یافته و نظارت و همکاری برای دست یافتن به سود مشترک زیاد می شود. عوامل دهگانه نامبرده در مجموع هم زمینه افزایش رشد اقتصادی و هم رفاه اجتماعی و توسعه را فراهم می آورند.

اثر مهم دیگر حذف بازار وام و رونق بازار کالا حفظ توازن میان جریان گردش درآمدهای پولی با جریان گردش کالا با ارزش افزوده در اقتصاد است. اگر فعالیتی در بخش واقعی اقتصاد به ثمر برسد و ارزش افزوده ای از آن حاصل گردد، منافع خالص آن میان تولیدکنندگان و پس اندازکنندگان تقسیم می شود. هم زمان در جریان درآمدهای پولی، سود حاصله میان پس اندازکنندگان و صاحبان عوامل تولید تقسیم می شود. چنانچه در بخش واقعی، ارزش افزوده ای پدید نیاید و فعالیت مزبور بازبان مواجه شود، نه فقط دیگر پرداختی به صاحبان سرمایه صورت نمی گیرد بلکه ایشان ناگزیرند مخارج قطعی نیروی کار و سایر عوامل تولید را پرداخت کنند. در نتیجه اگر در بخش واقعی بازار کالا مازاد واقعی تشکیل نشود، در بخش اسمی آن بازار نیز سودی به وجود نیامده و پرداخت نمی شود. در حالی که در اقتصاد ربوی چنین توازنی میان بخش واقعی و پولی

وجود ندارد. تولیدکننده، حتی اگر با زیان روبرو شود، ناگزیر است که بهره وام دریافتی خود را بپردازد پس در بازار وام اصل و ربای وام به عرضه کننده پرداخت می شود و درآمد نقدی او بالا می رود، در حالی که در بازار کالا ارزشی اضافه خلق نشده است. یکی از بزرگترین محسنات تحریم ربا و حذف بازار وام پیدایش همین توازن میان درآمدهای پولی و واقعی است. حجم پول خود به خود تابعی از عرضه کل می گردد و معادله مبادله به شکل تعادلی برقرار می شود. کمترین نتیجه این وضع ثبات قدرت خرید پول و فقدان تورم است.

یکی از مظاهر توازن میان درآمدهای پولی و ارزش افزوده در بازار کالا شکل بسته شدن عقود میان بانک و شرکاست. در قرارداد سلف، علاوه بر بانک و تولیدکننده، باید خریداری یافت شود که تضمین خرید کالای تولید شده را از مشتری بانک بکند. مثلاً بانک کشاورزی وقتی وجوه را از طریق قرارداد سلف در اختیار تولیدکننده چغندر قند می گذارد که یکی از کارخانجات قند تعهد خرید چغندر مزبور را بنماید پس در جریان گردش درآمد پولی وقتی وجوه از بانک به کشاورز منتقل می شود که در مقابل همان قدر چغندر قند برای تولید شکر به کارخانه تحویل شود. همین طور در قرارداد فروش اقساطی پس از استعمال بها توسط مشتری و معین کردن فروشنده کالای مورد نیازش وقتی وجوه بانک در اختیار او گذاشته می شود که کالای مربوط از فروشنده به مشتری تحویل شود. در قرارداد جعاله نیز انتقال وجوه و خدمت به همین صورت انجام می گیرد. پس از معین شدن پیمانکار و تقبل و تعهد او مبنی بر انجام خدمت مورد نیاز، وجوه بانک به پیمانکار پرداخت می شود.

در قراردادهای مشارکت هماهنگی میان وجوه نقدی و ارزش افزوده فعالیت مورد مشارکت بدیهی است.

مشاهده می شود که اگر هزینه عقد قرارداد میان بانک و مشتری کاسته شود، تا چه اندازه اقتصاد ایران به نیل به نتایج مشروحه نزدیک می گردد و کاستن هزینه های مزبور نیز به همین علت حائز اهمیت بسیاری است. به این جهت، اینک، به بررسی نحوه کاستن

هزینه‌های مزبور می‌پردازیم.

چگونگی کاستن هزینه‌های عقود

۱) از طریق عوامل برون‌زا

مقررات بانک مرکزی، مصوبات مجلس شورای اسلامی و سیاست‌های دولت به طور برون‌زا بر عملکرد بانکها و اختصاص وجوه از طریق عقود اثر می‌گذارد. در این میان مصوبات شورای پول و اعتبار نقش اصلی را دارا می‌باشد، به ویژه مقرراتی که اطمینان و اعتماد میان بانک و مشتریان را کاهش می‌دهد. نکته حائز اهمیت این است که در احکام اسلامی، شرط، درستی و پذیرش عبادات نیست و مقصود عبادت‌کننده است و شکل عبادت بدون قصد و هدف در پذیرش آن هیچ نقشی ندارد. اما در معاملات علاوه بر نیت، شکل معاملات نیز در درستی آنها دخیل هستند. بنابراین، نظام بانکداری اسلامی، هم در محتوا و برنامه خود باید اصیل و جامع باشد و هم در شکل ظاهر، که در آئین‌نامه‌ها و مقررات آن تجلی پیدا می‌کند. از این جهت در قراردادهای مضاربه شرایطی را که باعث انتقال زیان به مشتری می‌شود باید حذف کرد تا اعتماد به نظام بانکداری اسلامی خدشه‌دار نشود. از طرف دیگر فرهنگ بانکداری اسلامی در وهله اول که به اتفاق آراء مراجع تقلید و نه یک مجتهد خاص صحیح است. موجب گسترش فرهنگ بانکداری اسلامی در جامعه می‌شود. پرهیز بانکها از قراردادهایی که شبهه ربا را ایجاد می‌کند باعث باور مردم در حذف نظام ربوی هم به شکل قانونی و هم به طرز واقعی می‌شود.

تلاش دیگر بانک مرکزی باید در زمینه تعمیم کاربرد عقود موجود و تدوین قراردادهای جدید و صحیح برای تامین نیازهای بازار سرمایه و سهام باشد. آمادگی پیشین در این زمینه از پذیرفتن اضطراری شکلهای ربوی انجام فعالیت‌های مزبور جلوگیری می‌کند. در سایر مقررات مربوط به سقف تسهیلات فردی و گروهی و نیز سقف هر عقد نیز تجدیدنظر لازم به نظر می‌رسد، زیرا محدودیت کاربرد عقود کمتر و بالطبع بر هزینه

استفاده از آنها می‌افزاید.

از دیگر عواملی که به شکل برون‌زا برای بانکها هزینه ایجاد می‌کند، تغییر نرخ ارز، آزادسازی اقتصادی و آثار آنها بر قیمت لوازم و ماشین آلات مورد معامله یا مشارکت می‌باشد. در بسیاری موارد قیمت یک کالای سرمایه‌ای از زمان آغاز قرار داد و استعمال بها تا زمان تحویل آن تغییر می‌کند. با تدوین و برنامه‌ریزی صحیح سیاستهای ارزی و پولی می‌توان از آثار نامطلوب آن جلوگیری کرد.

(۲) از طریق عوامل دورن‌زا:

الف - کمیته‌های ساده‌سازی عقود

تقریباً در تمام بانکها از ابتدای تصویب قانون جدید کمیته‌هایی به منظور ساده کردن و سرعت بخشیدن به بسته شدن قراردادها تشکیل شد و اقداماتی با توافق بانک مرکزی در جهت حذف برخی دستورالعملها و روشها انجام گرفت. از جمله اقداماتی که در بانک کشاورزی صورت گرفت افزایش سقف تسهیلات بدون وثیقه از سه به ده میلیون ریال و قبول کسری وثیقه برای تسهیلات و وثیقه‌ای تا سی درصد مبلغ تسهیلات می‌باشد همچنین تلاش در جانشین کردن قرارداد مشارکت به جای جعاله به علت تعلق گرفتن مالیات و حق بیمه به آن و نیز آماده کردن زمینه استفاده از مضاربه برای ارائه خدمات بازاریابی و بازاررسانی از موارد دیگر قابل ذکر است.^۱

ب - تشکیلات و سازماندهی دواير

در زمینه کارآمد کردن تشکیلات و بهبود بخشیدن به شیوه انجام خدمات نیز

۱- برای مثال تأمین وجوه مورد نیاز برای تأمین مخارج اجرای طرحهای ملی با استفاده از پس‌اندازهای بخش خصوصی و سرمایه بانکها تجاری و نه از طریق منابع بانک مرکزی یکی از سیاستهای جدید بانک مرکزی است. هرچه شکل قانونی تخصیص وجوه به این طرحها و تسهیم سرمایه و سود حاصله میان شرکاء آن زودتر روشن گردد، سیاست جدید بانک مرکزی با سرعت بیشتری جامه عمل می‌پوشد.

اقداماتی در بانک کشاورزی صورت گرفته است. برای مشتریان خوش حساب هنگام مراجعه بار دوم و سوم جهت اخذ تسهیلات، پرونده جدیدی تشکیل نمی شود و ارزیابی مجدد صورت نمی گیرد. برخی از اختیارات رئیس شعبه به رئیس اداره اعتبارات تفویض شده و پرسنل این اداره تکمیل و تجهیز گشته است. هسته های کارشناسی در برخی از شعب تشکیل شده تا علاوه بر شعبه خود، به چندین شعبه مجاور خدمت دهند. مدارک و مستندات مورد عمل نیز در برخی موارد کاسته شده است.

ج - ارزیابی اثر اجرای آئین نامه ها

چنان که گفته شده کمیته ساده سازی بسیاری از مواردی را که به روشنی قابل حذف بود توصیه کرد و در بانک به اجراء درآورد. در مورد آنچه باقی مانده است، منافع حذف آنها واضح نیست و یا مستلزم از دست دادن اطلاعاتی یا تضمیناتی برای بانک می شود. هدف مطالعه حاضر اندازه گیری زمان و هزینه اجرای دستورالعملهای باقیمانده می باشد. از طرفی، عملیات شانزده گانه عقود در دایره های شعب بانک صورت می گیرد. کوچکترین آنها شعبه های درجه چهار هستند که دارای یک دایره می باشند و بزرگترین آنها شعبه های ممتازند که شش دایره دارند. تعیین تعداد مطلوب دوایر نیز یکی از اهداف این مطالعه است. زیرا ادغام دوایر هم ممکن است باعث صرفه جویی در وقت شود و هم موجب تراحم و هدر رفتن آن گردد. از طرفی هزینه نیروی انسانی شعب درجه سه و چهار به نسبت شعبه های درجه یک و ممتاز بسیار کمتر است. در عوض سقف فعالیت های شعب اخیر بیشتر از شعب کوچک یاد شده است. انتخاب ترکیب درست درجه های شعب برای گسترش فعالیت های بانک کشاورزی موجب کاسته شدن هزینه خدمات آن است. کمک کردن به این انتخاب یکی دیگر از اهداف این مطالعه است.

روش مطالعه

برای انجام مقصود یاد شده تعداد ۱۰۲ شعبه به طور تصادفی و طبقه بندی از میان

۴۲۶ شعب مختلف بانک کشاورزی انتخاب شدند تا از هر درجه و در هر استان به اندازه کافی مشاهده در نمونه موجود باشد. سپس با تنظیم پرسشنامه‌ای که زمان و دایره هر یک از مراحل فرعی تمام مراحل شانزده گانه عقود را مشخص می‌کرد به کمک کارکنان باتجربه بانک که آموزش لازم را دیدند، به زمان سنجی مراحل یاد شده پرداختیم سپس با محاسبه هزینه مستقیم و سر بار هر عقد به هزینه هر دقیقه آن دست یافتیم.

نکته قابل تذکر، پیش از ارائه نتایج، این است که تسهیلات مورد مطالعه در این تحقیق آنهایی است که با ضمانت افراد برای یکدیگر داده شده است، نه مواردی که وثیقه گرفته شده، زیرا ۹۱ درصد تسهیلات بانک کشاورزی از نظر تعداد ضمانتی است. نکته قابل تذکر دیگر این است که بانک کشاورزی یک بانک تخصصی است و تسهیلات اعطائی آن با نظارت همراه است. از نظر آثار حذف ربا و توازن جریان گردش پول و کالا در اقتصاد، حذف وثیقه برای دادن تسهیلات هزینه بستن قرارداد را می‌کاهد و انجام نظارت توازن یاد شده را تضمین می‌کند. لذا، فعالیت بانک کشاورزی مورد مناسبی برای مطالعه عقود مورد نظر در قانون بانکداری بدون ربا می‌باشد.

نتایج اولیه

اطلاعاتی که تاکنون از پرسشنامه‌ها استخراج گردیده است نتایج زیر را نشان می‌دهند:

(۱) مدت زمان هر عقد

میانگین مدت زمانی که تکمیل عقود مختلف در بانک کشاورزی نیاز دارد در جدول ۳ ارائه شده است. از پنج عقد مورد استفاده در این بانک، عقود سلف و فروش اقساطی مواد اولیه برای ارائه تسهیلات کوتاه مدت استفاده می‌شوند و فروش اقساطی ماشین آلات، مشارکت مدنی، و جماله برای خدمات بلندمدت به کار برده می‌شوند. طبق انتظار،

جدول ۳ - میانگین زمان عقود به دقیقه

سلف	۶۲۲
فروش اقساطی مواد اولیه	۶۹۶
فروش اقساطی ماشین آلات	۸۷۲
مشارکت مدنی	۱/۳۰۵
جعاله	۱/۳۸۳

عقود کوتاه مدت زمان کمتری از قراردادهای بلندمدت نیاز دارند. عقد سلف کمترین و عقد جعاله بیشترین زمان را به خود اختصاص داده اند تکمیل یک عقد جعاله حدود ۲۳ ساعت وقت می گیرد. اگر هر روز کاری را در بانک ۸ ساعت در نظر بگیریم، یک عقد جعاله حدود سه روز وقت لازم دارد و در طی یک سال، هر شعبه بانک فقط تعداد معینی عقد جعاله می تواند انعقاد کند. چنانچه بانک از نظر تجهیز منابع محدودیتی نداشته باشد، مشاهده می شود که عرضه وجوه از طریق جعاله با محدودیت روبرو می شود.

چنان که اشاره شد، عقود بلندمدت به علت طولانی تر بودن مرحله وصول مطالبات و نظارت زمان بیشتری از عقود کوتاه مدت می گیرند. برای بررسی سهم مراحل مختلف در تکمیل عقود، مراحل ۱۶ گانه ای را که پیش از این تشریح شد - حداکثر مراحل که تکمیل یک عقد نیاز دارد - به پنج مرحله کلی، طبق جدول ۴، تقسیم شده اند تا نقش هر یک از مراحل معلوم شود.

(۲) مراحل هر عقد

مرحله نخست تکمیل هر عقد شامل مذاکره با مشتری و بررسی تقاضای او برای اخذ تسهیلات است. بررسی سوابق مشتری و ضامن وی و اخذ اطلاعات اولیه جهت تشکیل

پرونده و طرح تقاضا از جمله اقداماتی است که صورت می‌گیرد. نظر به این که تسهیلات بانک کشاورزی عمدتاً ضمانتی است نه وثیقه‌ای. بررسی سابقه متقاضی و ضامن او از اهمیت خاصی برخوردار است. زمان مربوط به تکمیل این مرحله که در ردیف اول جدول ۴ ارائه شده است حاصل جمع زمانهای پنج مرحله از شانزده مرحله‌ای است که پیش از این در مقاله بدان اشاره شده بود.

جدول ۴ - مقایسه زمان مراحل برخی از عقود به دقیقه

مراحل	سلف	مشارکت مدنی	جعاله
مذاکره، بررسی و تشکیل پرونده	۵۰	۵۶	۵۸
ارزیابی، تصویب، و امور مالی پرونده	۲۵۵	۴۴۱	۴۷۱
نظارت، بازرسی، و بایگانی	۲۵	۳۶۳	۳۸۸
تحويل فعالیت به مشتری	-	۱۵۰	۱۳۹
وصول مطالبات	۲۹۱	۲۹۴	۲۸۷

ملاحظه می‌شود این مرحله که غالباً در دایره اعتبارات و دفتر شعبه انجام می‌گیرد کم و بیش یک ساعت وقت لازم دارد و تفاوت محسوسی میان تکمیل عقد سلف که کوتاه‌مدت است با عقدهای مشارکت مدنی و جعاله که بلندمدت هستند وجوه ندارد. ردیف دوم جدول ۴ شامل مراحل ارزیابی فنی و اقتصادی تقاضای پیشنهادی می‌باشد که در طی آن هم شرایط منطقه‌ای محلی که طرح قرار است در آن به اجراء درآید از نظر امکانات تولید بررسی می‌شود و هم شرایط اقتصادی منطقه، سپس با محاسبه موجه بودن طرح از جنبه اقتصادی پرداخته می‌شود. در صورت اثبات، تسهیلات مورد تقاضا، در بانک تصویب شده و چگونگی پرداخت آن معین می‌شود.

طبق جدول ۴ انجام اقدامات فوق برای بانک کاملاً وقتیگیر است. منتهی دو عقد

بلندمدت مشارکت مدنی و جعاله تقریباً دو برابر عقد سلف که کوتاهمدت است زمان می برد. گرچه مراحل مذکور از نظر سیاست اعتبارات بانک اهمیت شایانی دارد، دقت در انجام آن مایه تخصیص بهینه تسهیلات می شود، اما فرآیندی طولانی دارد، به ویژه که تمام مراحل آن در داخل بانک و بدون دخالت مشتری صورت می گیرد. به همین جهت امکان کاستن این زمان بسیار مقدور به نظر می رسد. تغییر شیوه های حسابداری و ارزیابی و کوتاه کردن آن و یافتن راهپایانی که صرفه جوئی در رفت و آمد به منظور بازدیدهای محلی ایجاد می کند از جمله اقداماتی است که باعث کم کردن زمان مرحله مورد بحث می شود.

پس از اعطاء تسهیلات، نظارت و بازرسی شروع می شود. در مورد سلف، که عقدی کوتاهمدت است نظارت صورت نمی گیرد و زمان ارائه شده در جدول ۴ مربوط به حفظ سوابق موضوع و بایگانی پرونده است. برعکس، نظارت در عقود مشارکت و جعاله بسیار زمان پر است. یکی از علت های آن ضرورت مسافرت به محل اجرای طرح است که ممکن است از محل شعبه بانک فاصله زیادی داشته باشد. در حال حاضر، بانک کشاورزی با ۴۲۶ شعبه حدود ۷۰ هزار ده در سرتاسر ایران را زیر پوشش دارد.

ردیف چهارم جدول ۴ شامل تحویل فعالیت به مشتری است. طی این مرحله، پس از تکمیل و به ثمر رسیدن طرح، بانک سهام خود را به صورت عقد فروش اقساطی به مشتری واگذار می کند. در عقد جعاله، طرح را از پیمانکار تحویل گرفته و در اختیار مشتری قرار می دهد. این فرآیند حدود دو ساعت و نیم وقت می گیرد. در عقد سلف، این تحویل و تحول موردی ندارد.

آخرین مرحله، وصول مطالبات است بابت تسهیلات پرداختی. این مرحله که حدود پنج ساعت به طول می انجامد برای عقود کوتاه و بلندمدت تقریباً یکسان است. این مرحله نیز نیازمند تماس با مشتری و یادآوری رسیدن موعد بازپرداخت دیون او می باشد و از این نظر وقت گیر است. در عین حال، زود به موقع پرداخت کردن تسهیلات، و سریع یا کند انجام دادن مراحل پیشین بر عکس العمل کشاورزان در این مرحله اثر

می‌گذارد، زیرا اینک آنان می‌توانند به مقابله بپردازند. وجود عدم اعتماد متقابل، که پیش از این در مقاله مطرح شد، یکی از عوامل طولانی کردن این مرحله است. بسیاری از اوقات آفات طبیعی نظیر سیل، تگرگ، خشکسالی، شیوع آفات گیاهی باعث از بین رفتن محصول و تاخیر در بازپرداخت دیون کشاورزان می‌شود. رسیدگی به این موارد و دادن مهلت به کشاورزان مرحله وصول مطالبات را طولانی می‌کند.

بررسی تمام مراحل انجام یک عقد نشان می‌دهد که محدودیت‌هایی که از جانب بانک مرکزی و خود بانک کشاورزی وضع شده و به شکل ضوابط و مقررات برای تکمیل عقود درآمده است زمان انعقاد آنها را بسیار طولانی کرده است. آمار ارائه شده مربوط به سال ۱۳۶۹ است و تسهیلاتی را که بانک کشاورزی از سال ۱۳۷۰ برای ساده کردن قراردادهای عقود و سرعت بخشیدن به اعطاء تسهیلات مالی انجام داده است منعکس نمی‌سازد. معذک، هنوز زمینه‌های زیادی برای کوتاه کردن فرآیند عقود وجود دارد. مرحله وصول مطالبات، به علت ارتباط با مشتریانی که در نقاط پراکنده به سر می‌برند و دسترسی به آنان مشکل است، خود به خود مرحله‌ای زمان‌بر می‌باشد. اما سایر مراحل، به خصوص مرحله نخست که شامل بررسی و ارزیابی تقاضای مشتری می‌شود. بسیار قابل کوتاه کردن به نظر می‌رسد. با بررسی زمان مراحل فرعی و جزئی می‌توان به پیشنهادهای مشخصی برای حذف آنها و کاستن زمان عقد دست یافت. امید است با به دست آمدن نتایج تفصیلی این تحقیق بتوان پیشنهادات فوق را مطرح ساخت.

۳) تشکیلات و سازماندهی بانک

علاوه بر مراحل مختلف فرآیند تکمیل هر عقد، تاثیر تشکیلات و سازمانهای مختلف شعبه‌های بانک کشاورزی بر زمان تکمیل هر عقد محاسبه شده است. در جدول ۵ تاثیر تفاوت شعبه‌هایی که دارای درجات مختلف می‌باشند در ارائه تسهیلات مالی از طریق عقود مختلف نشان داده شده است. شعبه‌های بانک کشاورزی بر حسب مقیاس فعالیت، حجم عملیات، تعداد کارمندان هر شعبه به ترتیب نزولی از ممتاز و درجه یک تا

درجه چهار تقسیم شده‌اند. شعب اخیر کوچکترین واحدهای بانک می‌باشند و کارمندان از جمله جوانترین نیروهای انسانی بانک می‌باشند برعکس، کارمندان شعبه‌های درجه یک و ممتاز از سابقه‌دارترین کارکنان می‌باشند.

جدول ۵ - میانگین مدت عقود به دقیقه برحسب درجه شعبه

جعاله	مشارکت مدنی	فروش اقساطی ماشین‌آلات	فروش اقساطی مواد اولیه	سلف	
۱/۳۷۱	۱/۸۳۲	۹۷۳	۷۵۴	۷۶۱	ممتاز
۱/۳۴۳	۱/۳۱۹	۹۲۷	۷۸۹	۶۸۴	درجه ۱
۱/۴۹۱	۱/۳۹۶	۹۱۸	۷۰۶	۶۲۷	درجه ۲
۱/۲۹۷	۱/۲۴۳	۸۳۰	۶۶۹	۶۱۶	درجه ۳
۱/۳۳۰	۱/۰۵۴	۷۹۴	۶۷۶	۳۹۵	درجه ۴

در جدول ۵ مشاهده می‌شود که هرچه درجه شعبه کم می‌شود و مقیاس آن بالا می‌رود زمان انجام عقود بیشتر می‌شود. این روند، گرچه گاهی بین دو درجه متوالی برای عقد به خصوصی به هم می‌خورد ولی عمومیت دارد. نخستین عاملی که برای توضیح این پدیده به نظر می‌آید، رابطه معکوس سرعت تکمیل عقود است با سن کارمندان. عامل دوم، ممکن است کثرت مراجعات به شعب بزرگتر باشد که خود به خود از سرعت آنان می‌کاهد. عامل بعدی حجم فعالیت و سقف تسهیلات است که ممکن است موجب دقت و صرف وقت بیشتر کارمندان گردد. در مقابل، افزایش سن، خستگی، و یکنواخت شدن شیوه کار ممکن است کارآئی کارکنان باسابقه را کم نماید.

البته درجه‌بندی شعب از یک ملاک قطعی و مشخص تبعیت نمی‌کند. معمولاً برای ارتقاء کیفیت کار اعضاء و تشویق آنان معیارها و ملاکهای متعددی وضع می‌شود و بر

اساس آنها امتیاز داده می‌شود. بر اساس امتیازهایی که هر شعبه به دست می‌آورد، درجه آن تعیین می‌شود. بدین جهت گاهی درجه شعبه بالا می‌رود و گاهی پائین. پس، رابطه‌ای را که میان درجه شعبه با زمان انجام کار عقود مشاهده می‌شود باید با احتیاط تفسیر کرد. معمولاً شعبه‌های درجه ۴ و برخی از شعب درجه ۳ دارای یک دایره و برخی دیگر از شعب درجه ۳ دو دایره بوده، و با افزایش حجم کار تعداد دایره‌ها زیاده شده به طوری که برخی شعبه‌های درجه یک و ممتاز دارای شش دایره می‌باشند. با محاسبه زمان تکمیل عقود در شعبه‌هایی که دارای دایره‌های متعدد می‌باشند می‌توان هم رابطه فوق را تأیید کرد و هم سازمان مطلوب برای شعب بانک کشاورزی را مشخص نمود و توصیه کرد که برای افزایش تسهیلات و گسترش حجم فعالیت، بانک کشاورزی از چه سازمان به خصوصی باید استفاده نماید. این نتایج پس از استخراج ارائه خواهند شد.

جمع‌بندی

آنچه در این مقاله مورد بحث قرار گرفت اهمیت کاستن هزینه بستن قراردادهای عقود در بانک کشاورزی می‌باشد. علت پیدایی این هزینه کسب اطلاعات و عدم اعتماد میان بانک و مشتری است. نتایج اولیه به دست آمده که حکایت از زمان طولانی تکمیل عقود مختلف می‌کند، وجود هزینه‌های مزبور را اثبات می‌کند. راههای کاستن این مخارج به تفصیل در مقاله ارائه شد، و نتیجه عملی آنها کاستن محدودیتهایی است که هم اکنون در چارچوب آنها قراردادهای عقود وضع می‌شوند. مطالعه حاضر، مراحل وقت‌گیر و زمان‌بر هر عقد را نشان می‌دهد. با بررسی و حذف آنها می‌توان کارآئی عرضه تسهیلات از طریق عقود را در بانک کشاورزی بالا برد. همچنین، با مطالعه رابطه میان درجه شعبه و تعداد دایره‌های هر شعبه با زمان انجام هر عقد می‌توان شکل مطلوب سازمانی هر شعبه را مشخص نمود. نتایج اولیه به دست آمده، اطلاعاتی در این زمینه ارائه می‌کنند. امید است با آماده شدن نتایج نهایی این مطالعه، راه‌حلهایی مشخص و کارگشایی برای کاستن هزینه کاربرد عقود و بالا بردن کارآئی آنها ارائه گردد.

منابع

- ۱) توتونچیان، ایرج. «مقایسه‌ای اجمالی بین هزینه فرصت سرمایه در سیستم ربوی و غیرربوی». مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۴۰، پائیز ۱۳۶۷
- ۲) — «پول در اقتصاد اسلامی». اقتصاد و مدیریت. شماره ۲، — تابستان ۱۳۶۸
- ۳) خاوری، محمدرضا. حقوق بانکی. مرکز آموزش بانکداری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. تهران ۱۳۶۹.
- ۴) صدر، سیدکاظم. «بررسی مشکلات ناشی از اجرای عقود اسلامی در عملکرد بانکداری بدون ربا». دومین سمینار بانکداری اسلامی. موسسه بانکداری ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. تهران ۱۳۷۰.
- ۵) گزارش عملکرد سال ۱۳۶۹ بانک کشاورزی. اداره آمار و بررسیهای اقتصادی، بانک کشاورزی، تهران ۱۳۶۶.
- ۶) لطیف، بیژن. «تورم ناشی از عوامل پولی در دو نظام ربوی و غیرربوی». سمینار اقتصاد اسلامی، دانشگاه الزهرا. تهران ۱۳۶۶.
- ۷) والی‌نژاد، مجموعه قوانین و مقررات بانکی. مرکز آموزش بانکداری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. تهران ۱۳۶۸.
- 8) Cheung, s. "Economic Organization & Transaction Cost" in Allocation, Information, & Markets, ed. by John - Eatwell & Others. The Macmillan Press,, U.K, 1989.
- 9) Iqbal, Z.& A.Mirakhor. "Islamic Banking". IMF, Occasional Paper 49. Washington,D.C.1987.
- 10) Kotowitz,Y. "Moral Hazard" in Allocation, Information, & Markets, ed. by John Eatwell & Oters, The Macmillan - Press, U.K.1989.
- 11) Mirakhor, A. "Theory of An Islamic Financial System" in Essays on Iqtisad, ed.by B.Al - Hasani & A.Mirakhor., NURCORP. Silver Spring, MD, U.S. 1989.
- 12) Reiter, 5. "Efficient Allocation" in Allocation, information, & Markets.ed by John Eatwell & Others, The Macmillan Press, U.K.1989.
- 13) Shirazi, H.ed. Islamic Banking Contracts. Cental Bank of the islamic Republic of Iran, Publication No.6, tehran 1988.